

היסטוריה דתי

יחידות ההגבר

הוראות

א. משך הבחינה: שלוש שעות.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה:

בשאלון זה חמישה נושאים: יש לבחור בשניים מהם.

בכל נושא שני פרקים. בכל פרק יש לענות על שאלה אחת.

פרק ראשון – (34x1) – 34 נקודות

פרק שני – (16x1) – 16 נקודות

סך הכול לנושא – 50 נקודות

סך הכול לשני הנושאים – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: כל חומר עזר מותר בשימוש.

ד. הוראות מיוחדות: בשאלה שבה יש לציין מקור, ציינו את שם המקור ואת מספר העמוד במקראה.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

בשאלון זה חמישה נושאים, 1–5. יש לבחור בשניים מהם ולענות על שתי שאלות מכל אחד מהם: על שאלה אחת מן הפרק הראשון ועל שאלה אחת מן הפרק השני (סך הכול – ארבע שאלות). בשאלות שבחרתם מן הפרק הראשון יש לענות על כל סעיפי השאלה.

נושא 1 – היהודים בתקופת מסעי הצלב

פרק ראשון

ענו על שאלה אחת מן השאלות 1–2 בפרק הראשון (34 נקודות).

1. היהודים בימי הביניים

לפניכם קטע מן ההקדמה של אברהם גרוסמן ויוסף קפלן לספר "קהל ישראל: השלטון העצמי היהודי לדורותיו", כרך ב. קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

השלטון העצמי היהודי היה המכשיר החשוב ביותר לקיומו של העם היהודי בתפוצותיו בימי הביניים. משעת לידתו של אדם ועד פטירתו הוא היה קשור במוסדות הקהילה. היא שימשה לו מסגרת ביטחונית, חברתית, תרבותית, כלכלית ובמידה מסוימת גם ביטוי לקוממיות יהודית בימים קשים ובשעות הרות גורל... ככל שגברו הלחצים בחברה הנוצרית ובחברה המוסלמית על היהודים להמיר את דתם, כן טרחו חכמים על ביצור יסודותיה של הקהילה, בידעם שהיא משמשת מגן עיקרי בפני המרת דת והתבוללות. הם חשו כי יכולתם של היהודים להתמודד עם הסכנות שניצבו מולם תלויה במידה רבה באחדותם ובהיותם מאוגדים בארגון מבוסס ואיתן. איגוד זה יאפשר להם להשיג חסות של השלטונות והגנה על החיים והרכוש, מחד גיסא, ולטיפוח מוסדות החינוך, הסעד והדת בתוככי הקהילה, מאידך גיסא. דברי חז"ל "כל ישראל ערבים זה בזה" לא שימשו עבורם מליצה בלבד, אלא מִשְׁנָה מעשית שעל פיה בנתה הקהילה את מוסדותיה ואת דרכי הנהגתה.

(מעובד על פי א' גרוסמן ו' קפלן, בתוך: קהל ישראל: השלטון העצמי היהודי לדורותיו – ימי הביניים והעת החדשה המוקדמת, כרך ב, מרכז זלמן שזר, תשס"ד, עמ' 7)

א. קיומו של שלטון עצמי יהודי בימי הביניים אפשר ליהודים לעמוד באתגר של הגנה על עצמם מפני סביבתם – הן במובן הפיזי הן במובן הרוחני.

על פי הקטע, ציינו מה הייתה הסכנה הפיזית, ומה הייתה הסכנה הרוחנית (סך הכול – שתי סכנות).

הסבירו באיזה אופן התמודדה הקהילה היהודית עם כל אחת מן הסכנות (סך הכול – שני הסברים). (10 נקודות)

ב. על פי המאמר "תהליכים מרכזיים בחיי היהודים בימי הביניים", אחד ממאפייני הקיום בגלות בימי הביניים היה שהיהודים היו מפוזרים במקומות רבים, ולא היה להם מקום אחד ששימש מרכז מאחד. הציגו את דרך ההתמודדות של היהודים עם מציאות זו.

על פי הקטע, ציינו את הערך היהודי המכונן (ערך שהשפעתו רבה מאוד) שעל פיו בנו הקהילות היהודיות את מוסדותיהן. הביעו את דעתכם, כיצד אפשר ליישם ערך זה בחיי העם היהודי כיום? (12 נקודות)

ג. לפניכם קטע מפיוט מאת רבנו גרשום מאור הגולה שנאמר בקהילות אשכנז בתפילת נעילה של יום הכיפורים. קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

העיר הקודש והמחוזות, היו לחרפה ולביזות,
וכל מחמדיה טבועות וגנוזות, ואין שיור רק התורה הזאת.
ושוב ברחמים על שארית ישראל והושיענו למען שמך.

על פי המאמר "גלות" מאת יצחק בער, ציינו מתי החלה הגלות לדעת המחבר, וציינו סימן היכר (מאפיין) אחד שלה.

הסבירו כיצד סימן ההיכר שצינתם בא לידי ביטוי בפיוט (סך הכול – שני הסברים).

על פי המאמר, בתכנים של כל הפיוטים מתקופת מסעי הצלב ("סליחות") יש שלושה מאפיינים. ציינו שניים מהם.

הסבירו כיצד כל אחד מן המאפיינים שצינתם בא לידי ביטוי בפיוט זה.

(12 נקודות)

2. נאום אורבן ומסעי הצלב לירושלים

לפניכם קטע העוסק בנאום האפיפיור אורבן השני שבו הוא קרא לארגן מסע צלב. קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

...האפיפיור פנה בקריאה אל מעמד האבירים במערב, בייחוד בצרפת, לארגן מסע צבאי מזרחה. הוא הדגיש את הסכנה המוסלמית הנשקפת לנצרות המזרח, ועורר את המערב רב־האונים [רב־הכוחות] וצמא הקרבות להיחלץ להצלתם. ואולם מכאן ואילך סטה אורבן השני מבקשתו של הקיסר הביזנטי. לא קושטא [קונסטנטינופול] הייתה מחוז חפצו. האפיפיור הציב יעד חדש: שחרורה של ארץ הקודש, של ירושלים ושל "הקבר הקדוש" מעול שלטון הכופרים.

יעד חדש זה נעשה נקודת מפנה בתולדותיה של אירופה. ספק אם קריאה לבוא לעזרת קושטא או הנוצרים המזרחיים הייתה זוכה לתגובה, ובפרט לתגובת המונים כזו שעוררה הקריאה שיצאה מקלירמון [מטעם האפיפיור]. מעטים ידעו על קושטא; מעטים מהם היה להם עניין בה. ואילו ירושלים ו"הקבר הקדוש" היו שמות שבמשך אלף שנים הזהד צלילים בכל מקום תפילה, כנסייה ומנזר. שמות אלה, שחזרו ונשנו בכל תפילה המיוסדת בכתבי הקודש, היו ממשות חיה. בן המאה האחת עשרה אפשר שלא ידע את שם המחוז השכן או העיר הקרובה אליו, אבל ירושלים, בית לחם ונצרת היו יסוד חשוב בחינוכו ובחייו הדתיים...

קול הקריאה מקלירמון בקע את דממת המנזר, את הדרת הקתדרלה ואת הוללות הטירה, והעמיק וחדר לתוך הבקתות העלובות של האיכרים. אלפים ורבבות נענו. הסיבות והמניעים להיענות זו שונים היו בכל אחד ואחד ובכל שכבה ושכבה.

(י' פראוור, הצלבנים: דיוקנה של חברה קולוניאלית, מוסד ביאליק, תשמ"ה, עמ' 25–26)

א. על פי המאמר "הגורמים למסעי הצלב", **הציגו** את בקשתו של קיסר הכנסייה המזרחית מן האפיפיור אורבן השני.

הסבירו מדוע הסכים האפיפיור להיעתר לבקשתו של הקיסר.

על פי הקטע, **הסבירו** מדוע למרות בקשת הקיסר, ירושלים היא שנקבעה להיות היעד של מסע הצלב, ולא קושטא.

הביעו את דעתכם, האם המאמר "קדושת ירושלים ביהדות, בנצרות ובאסלאם" מחזק או מחליש הסבר זה?

נמקו את תשובתכם על פי שתי עובדות מן המאמר.

(12 נקודות)

ב. אפשר למיין את הגורמים להטרפות למסעי הצלב לשני סוגים:

גורמי דחיפה – גורמים שדחפו את הצלבנים לעזוב את מקום מוצאם.

גורמי משיכה – גורמים שמשכו את הצלבנים למקום היעד.

על פי המאמר "הגורמים למסעי הצלב", **הציגו** גורם דחיפה אחד וגורם משיכה אחד שהניעו את הנוצרים באירופה להצטרף

למסע הצלב (סך הכול – שני גורמים).

על פי המאמר "המפגש האלים בין הצלבנים לבין הקהילות היהודיות", מסע הצלב הראשון מכונה "מסע הצלב העממי".

הסבירו כינוי זה על פי שתי עובדות שלמדתם.

(10 נקודות)

ג. על פי המאמר "היהודים בראי התאולוגיה הנוצרית", **הסבירו** את המשמעות של "דוקטרינת העד" בתאולוגיה הנוצרית

בימי הביניים.

על פי מה שלמדתם על פרעות תתנ"ו, **ציינו** שני אירועים שמוכיחים כי התנהגותם של הצלבנים כלפי יהודי גרמניה

ב"מסע הצלב העממי" הייתה מנוגדת ל"דוקטרינת העד".

הסבירו סיבה אפשרית לעובדה זו.

(12 נקודות)

פרק שני

ענו על שאלה אחת מן השאלות 3–5 בפרק השני (16 נקודות).

3. היהודים בתאולוגיה הנוצרית

במאמר "הפולמוס היהודי-נוצרי" מאת משה דוד הר מוצגים שלבים בהתפתחות הדת הנוצרית.

על פי המאמר, בחרו בשלושה שלבים, וצינו אותם לפי סדר כרונולוגי.

צינו את הזמן שבו התרחש כל שלב שציננו.

בחרו באחד מן השלבים שציננו, והסבירו את היחס של היהדות לנצרות בשלב זה. בתשובתכם התבססו על מקור ראשוני אחד המוזכר במאמר.

4. יהודי אשכנז

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

השליטים... של הנוצרים הכירו בחיוניותם של הסוחרים היהודים... הם השכילו להבין שהיהודים אינם מסכנים אותם, שלא צפויה להם כל סכנה שמא נתיניהם היהודים ירצו למרוד בהם או להרחיקם מן השלטון. שכן היהודים היו חפים מכל שאיפות פוליטיות... לכן העדיפו להעניק להם זכויות יתר.

(א' פרישמן, האשכנזים הראשונים – תולדות היהודים באירופה הצפונית מראשית התיישבותם עד פרעות תתנ"ו, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 2008, עמ' 205)

על פי הנושא "היהודים בקהילות הריין עד המאה ה-11", הציגו סיבה אחת שגרמה לשליטים הנוצרים בצרפת ובגרמניה (אשכנז) להזמין את היהודים להתיישב ולהקים קהילות בארצותיהם.

על פי הקטע, הסבירו מדוע לא חששו השליטים הנוצרים להזמין את היהודים לגור בארצותיהם.

על פי הנושא "היהודים בקהילות הריין עד המאה ה-11", הסבירו מדוע נוצר מתח בין הקהילות היהודיות שהוקמו באשכנז ובין קהילות עירוניות אחרות.

5. השפעת מסעי הצלב על המרכזיות של ארץ-ישראל בתודעה היהודית

לפניכם קטע מסידור תפילה שנתגלה בגניזה הקהירית. הקטע נכתב ככל הנראה במאה ה-13, וכתובות בו הוראות עבור העולים לירושלים.

קראו את הקטע שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

אם תזכה ותעלה לירושלים, כשתביט מן [הר] הצופים... אם תהיה רכוב חמור - תרד, ואם יהיה ברגליך מנעל - חלוץ אותו וקרע בגדיך... ותיכנס אבל וחפוי ראש... ובשעה שיִקְרַע [העולה] על [ירושלים והמקדש] צריך לקונן ולספוד כפי כוחו ולבקש רחמים שיחזור [שיחזיר] השם את שבות עמו ויבנה מקדשו ועריו במהרה בימינו.

(א' שילר (עורך), אריאל: כתב עת לידיעת ארץ-ישראל – תולדות ירושלים: מחורבן בית שני ועד לתקופה העות'מאנית, 83–84, הוצאת ספרים אריאל, תשנ"ב, עמ' 210)

על פי המאמר "נוסעים יהודים בארץ ישראל לאחר מסעי הצלב", הציגו שתי סיבות לשינוי שחל בזיקה (קשר) של יהודי אירופה לארץ-ישראל בעקבות מסעי הצלב.

על פי הקטע, ציינו שני מנהגים שנהגו העולים לרגל לעשות עם הגיעם לירושלים.

על פי המאמר "זיקתו של מהר"ם מרוטנבורג אל ארץ-ישראל", הציגו מנהג אחד שנהג מהר"ם מרוטנבורג לעשות כדי להמחיש את זיקתו הנפשית לירושלים.

נושא 2 – שלושת העשורים הראשונים למדינת ישראל

פרק ראשון

ענו על שאלה אחת מן השאלות 6–7 בפרק הראשון (34 נקודות).

6. ההתיישבות והמהפך הפוליטי

א. לפניכם קטע העוסק בתגובות שפורסמו בעיתונות בנוגע ל"פרשת אלון מורה"*. קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

סקירה של העיתונות הישראלית מהתקופה שבה התחוללה פרשת אלון מורה (קדום), מלמדת כי המדינה סערה סביב הפרשה. תומכים ומתנגדים תקפו אלו את אלו בחריפות רבה. שלל הכתבות שהתפרסמו באותם ימים בנושא, מעידות שהפרשה נגעה בעצב חשוף של החברה הישראלית, ונראה שהיא ערערה את ברירת המחדל בשלטון מפא"י.

כך לדוגמה המשפטן אמנון רפאל הביע בטורו חרדה מפני מצב של כניעת הממשלה למתנחלי קדום. לדבריו, הימנעותה של הממשלה מפניו המתנחלים מעידה על רפיסות הממשלה וחולשתה. איך תוכל הממשלה לעמוד בפני לחצי מעצמות גדולות אם אינה מצליחה לעמוד בפני לחציה של קבוצה קטנה יחסית? תהה. מבחנו של המשטר בישראל מתמקד עתה בקדום, פסק. רק אם יפוגו המתנחלים, תוכיח הממשלה שהיא יכולה לבצע את אשר התחייבה, והמשטר יצא מחוזק.

חברת הכנסת שולמית אלוני ייחסה לממשלה "פיצול אישיות". היא כתבה כי מצד אחד הממשלה מטפחת את תנועת "גוש אמונים", אולם מצד אחר, ברגע שהעלייה לקרקע מתבצעת, הממשלה שולחת את צה"ל לפנותם. לדברי אלוני, "מי שרוצה שלטון דמוקרטי, שלטון החוק, מרות הממשלה - מן הדין שימחה נגד הממשלה המעודדת כל אלה". בניגוד לאלו שראו במתנחלי אלון מורה פורעי חוק המזלזלים בכנסת ובממשל, ציין ישראל אלדד, ממייסדי "התנועה למען ארץ ישראל השלמה", את "אהבת ממשלת ישראל", כפי שכינה זאת, המפעמת במתנחלים. "אהבה לא מוסברת לשרי ישראל אשר מגרשים אותם מעל אדמת ארץ ישראל".

(מעובד על פי א' הורנשטיין וי' גולדשטיין, "אלון מורה כגורם מחולל במהפך הפוליטי במדינת ישראל", בתוך: מחקרי יהודה ושומרון, קובץ כ"ו מס' 1, אוניברסיטת אריאל בשומרון, 2017, עמ' 168)

* קטע זה אינו במקראה, אך קטעים אחרים מאותו מאמר מובאים במקראה.

על פי המאמר "גבירותיי ורבותיי, מהפך", במהלך העשור שאחרי מלחמת ששת הימים חל שינוי אידאולוגי עמוק בציבור הדתי, ושינוי זה תרם למהפך הפוליטי. **הציגו** שינוי זה.

על פי הקטע, **הסבירו** מדוע "פרשת אלון מורה" הייתה בין הגורמים שהובילו למהפך הפוליטי. בססו את תשובתכם על שתי דוגמאות לעמדות מנוגדות בנוגע לפרשה זו מתוך עיתונות התקופה. (13 נקודות)

ב. במאמר "אלון מורה כגורם מחולל במהפך הפוליטי במדינת ישראל" מובאים דבריו של שלמה גזית, הטוען שממשלת ישראל נכנעה ל"קבוצה קטנה, פנאטית ומיליטנטית".

מנגד, אפשר להסיק מן המאמר, כי תגובת הממשלה נבעה מן ההבנה שקבוצות רבות בציבור הישראלי אינן תומכות בפינוי. **הציגו** שתי עובדות מן המאמר שיכולות לבסס מסקנה זו. (8 נקודות)

ג. על פי המאמר "סקירה כללית: ההתיישבות ביש"ע אחרי מלחמת ששת הימים", **הציגו** שני הבדלים בין ההתיישבות לפני הקמת המדינה ובין ההתיישבות לאחר הקמת המדינה.

הציגו את המעמד המדיני של יהודה, שומרון וחבל עזה לאחר מלחמת ששת הימים, ו**הסבירו** שתי סיבות לכך. (13 נקודות)

/המשך בעמוד 6/

7. שינויים בחברה הישראלית בעשורים הראשונים

א. לפניכם קטע ובו מכתב ששלח ראש ממשלת ישראל דוד בן-גוריון בספטמבר 1950 לחברי הוועדה לקביעת שמות בנגב. קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

חברים יקרים, בשם ממשלת ישראל אני שמח להביע לכם הוקרה והכרה על המפעל התרבותי וההיסטורי אשר עשיתם - בקביעת שמות עבריים לכל שטחי הנגב, הריו, גבעותיו, עמקיו, גיאיותיו, נחליו, מעבריו, מעייניו, שלוחותיו, בארותיו ומכתשיו.

גִּלּוֹתְם חרפת הַנֶּכֶר והלעז [הסרתם את הבושה שהשמות היו זָרִים] מעל מחציתה של מדינת ישראל והשלמת [והשלמתם את] הפעולה שהחל בה צבא הגנה לישראל: שחרור הנגב משלטון זר.

ודאי יימצאו מערערים על פרס זה או אחר של עבודתכם - ערך מפעלכם ויקרו לא ייגרע.

נתתי הוראה לצבא שכל המפקדים ילמדו [את] השמות החדשים וישתמשו רק בהם בציבור ובכתב.

אני מקווה שתמשיכו [את] פעולתכם עד שתגאלו [את] כל שטחה של ארץ-ישראל משלטון הלעז.

(נ' אפרתי, העברית בראי המדינה, הוצאת האקדמיה ללשון העברית, 2010, עמ' 24)

על פי הקטע, **ציינו** מהו המפעל (הפעילות) שכלפיו בן-גוריון מביע את הוקרתו.

הציגו נימוק אחד של בן-גוריון להוקרה זו.

על פי הפרק "אתוס וחברה בתרבות משתנה", **הסבירו** כיצד פעלה המדינה בשנים הראשונות של המדינה כדי למזער את מקומה של שפת היידיש בתרבות הישראלית (סך הכול - הסבר אחד).

הסבירו את הביקורת של מחברת הפרק על פעילות זו.

(13 נקודות)

ב. לפניכם קטע מדבריו של דוד בן-גוריון משנת 1951. קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

אנו מחדשים נעורי אומה עתיקה, מקוממים הריסות מולדת ובונים חברה ותרבות חדשה, ועומדת לפנינו שאלה רבת תוכן ומשמעות: איך לסדר [את] חיינו - מהו המשטר הרצוי, מה הן אושיות התרבות שלנו, מה יהיו פני חברתנו ומבנה משקנו. וטבעי הדבר שהדעות נחלקות בתוכנו, ויש מאבק פנימי כשר - אם כי אולי לא תמיד באמצעים כשרים - על עיצוב דמות חיינו במולדת המתחדשת.

אולם גם במאבק לגיטימי זה אסור להתעלם אף לרגע משאלה יותר חמורה ויותר דוחקת: איך להבטיח [את] חיינו. שאלה זו בהכרח שקודמת לשאלה איך לסדר [את] חיינו, ומטעם פשוט: "לא המתים יהללו י-ה".

(ד' בן-גוריון, "בעיות המדינה - על בעיית הבטחון, שירותי המודיעין, תשי"א", בתוך: סגולה, גיליון 162, טבת תשפ"ד, עמ' 3)

על פי הקטע, **ציינו** את שתי השאלות העומדות לפני מדינת ישראל הצעירה לדעת בן-גוריון.

על פי המאמר "פרידה משרוליק", **הציגו** את המענה של החברה הישראלית בעשורים הראשונים לקיום המדינה על השאלה הראשונה שבדברי בן-גוריון בקטע.

על פי המאמר "פרידה משרוליק", **הסבירו** כיצד הובילו ההתפתחויות הכלכליות לשינויים חברתיים במדינת ישראל מסוף שנות השמונים והלאה (סך הכול - הסבר אחד).

(13 נקודות)

ג. בפרק "אתוס וחברה בתרבות משתנה" מוזכרים כמה אמצעים לעיצוב האתוס הלאומי, ובהם קביעת ימי מועד לאומיים וביסוס הצבא כסמל לאומי.

בחרו באחד מאמצעים אלה, ו**ציינו** אותו.

הסבירו כיצד עוצב האתוס הלאומי באמצעות אמצעי זה.

בפרק זה נטען גם כי: "בראייה מדוקדקת יותר מתגלים הסדקים בתוך הבניין המונוליטי [האחיד] לכאורה של האתוס ונשמעים קולות חדשים, המרמזים על תהליכי השינוי המתרחשים בתוכו".*

על פי הפרק, **הסבירו** כיצד סדקים אלה באו לידי ביטוי באמצעי שציננתם.

(8 נקודות)

פרק שני

ענו על שאלה אחת מן השאלות 8–10 בפרק השני (16 נקודות).

8. מדינת ישראל והסכם השילומים

על פי המאמר "ישראל האחרת", ציינו שתי מפלגות – משני קצוות מנוגדים של הקשת הפוליטית – שהתנגדו להסכם השילומים עם גרמניה.

הציגו טיעון אחד של כל אחת ממפלגות אלה (סך הכול – שני טיעונים).

הביעו את דעתכם, מדוע המאמר נקרא בשם "ישראל האחרת"? בתשובתכם התבססו על שתי עובדות היסטוריות המוצגות במאמר.

9. מדינה ותורה

במאמר "חזון מדינת התורה בראשית ימי המדינה" נכתב כי: "עם קום המדינה נמצאו שלוש גישות בהבנת המושג 'מדינת התורה'".*

הציגו את שלוש הגישות האלה.

על פי המאמר "עיצובה וגיבושה של הרבנות הצבאית", הסבירו כיצד התפיסה של הרב גורן את הרבנות הצבאית מבטאת את אחת הגישות שהצגתם.

הביעו את דעתכם, כיצד אחת מן הגישות שהצגתם בנוגע למדינת התורה, באה לידי ביטוי במדינת ישראל כיום?

10. אירועי מחאה חברתיים בעשורים הראשונים

על פי הפרק "בניין הדמוקרטיה בתנאי משבר – היבט חברתי" (מתוך הספר "השיבה לציון"), הציגו את הרקע לפרוץ אירועי ואדי סאליב. בססו את תשובתכם על שני ציטוטים מעדותו של תושב השכונה, מוריס גבאי.

בפרק מובאות שתי כרזות העוסקות במחאת "הפנתרים השחורים". בחרו בכרזה אחת, וציינו את שמה. הסבירו על פי רכיב אחד בכרזת המחאה שציננתם, מה הוביל להתפרצות מחאת "הפנתרים השחורים".

בחרו באחת המחאות: מחאת ואדי סאליב או מחאת "הפנתרים השחורים", וציינו את שמה.

הביעו את דעתכם, האם המחאה הצליחה? בססו את דבריכם על עובדה היסטורית אחת לפחות.

* ע' רכניץ, "חזון מדינת התורה בראשית ימי המדינה", תקציר מתוך תיאוקרטיה דמוקרטית: עיון במשנתם המדינית של הריא"ה הרצוג, הרא"י וולדינברג והר"ש גורן, אוניברסיטת אריאל בשומרון, תש"פ, עמ' 1.

נושא 3 – עליית המערב כציוויליזציה מודרנית חדשה

פרק ראשון

ענו על שאלה אחת מן השאלות 11–12 בפרק הראשון (34 נקודות).

11. המעבר מן העולם הקלאסי לעידן המודרני

א. על פי המאמר "מבוא לעליית המערב – מורשת העולם הקלאסי וימי הביניים בתרבות המערב", הציגו את השפעות

התקופה הקלאסית ותקופת ימי הביניים על תרבות המערב בעת החדשה בשני תחומים.

בפרק "העת החדשה המוקדמת: לדיוקנה של תקופה בהיסטוריה ובהיסטוריוגרפיה" מובאת הקביעה של הסוציולוג

מקס ובר שלפיה העת החדשה היא עת של "הסרת מעטה הקסמים מעל העולם".

הסבירו קביעה זו.

הביעו את דעתכם, האם קביעה זו נכונה? בססו את תשובתכם על שתי עובדות היסטוריות.

(12 נקודות)

ב. על פי הפרק "המצאת הדפוס", הציגו שתיים מן ההמצאות שקדמו לגוטנברג שעליהן הוא ביסס את המצאת הדפוס.

הסבירו שתי סיבות שהספרים הראשונים היו דומים לכתבי היד שקדמו להם.

הסבירו כיצד השפיעה המצאת הדפוס על תופעת הלמדנות.

(12 נקודות)

ג. בנספח המצורף לשאלון מוצג עיבוד למפת העולם שהודפסה בשנת 1507. את המפה הכין הקרטוגרף (צייר מפות)

מרטין ולדזמילר.

הציגו שני רכיבים מן המפה שמעידים על הדפסתה בעת החדשה המוקדמת.

נסחו שתי שאלות שלדעתכם היסטוריונים החוקרים את המפה נדרשים לשאול כדי להבין אותה טוב יותר, והסבירו מדוע

השאלות האלה חשובות להבנתה.

(10 נקודות)

12. המהפכה המדעית וגילוי העולם החדש

א. לפניכם שני קטעי מקור. קראו אותם, וענו על השאלות שאחריהם.

מקור א

בימי הביניים התפתחו באירופה ערים צפופות מאוד. בערים אלה לא נקטו אמצעים לשמירה על הניקיון, והדבר גרם להתפרצות מגפות שחיסלו אחוז ניכר מן האוכלוסייה. המגפה הידועה ביותר התפרצה בסין במאה ה-12 והסתיימה במאה ה-14. המגפה הגיעה לאירופה בעקבות שיירות מסחר של המונגולים. מגפה זו, שכונתה "המוות השחור", גרמה בתוך ארבע שנים בלבד, בין 1346 ל-1350, למוות של כשליש מאוכלוסיית אירופה. בהשפעת "המוות השחור" נחקקו חוקים לקידום בריאות הציבור אשר חייבו את התושבים לנקוט דרכי התנהגות מסוימות. לדוגמה, ב-1395 נאסר על תושבי פריז לרוקן לרחוב את סירי הלילה שלהם. כמו כן [על סמך הניסיון שצברו], החלו לערוך הֶסְגָּרִים על אוניות שהגיעו מערים שבהן השתוללה המגפה. אלו היו הצעדים הראשונים בעולם המערבי שבהם הונהגה מדיניות לטובת בריאות הציבור. לעומת זאת הציבור נקט גם צעדים שתורמו לעידוד התחלואה. לדוגמה, בתקופה זו הרגו התושבים את החתולים [בגלל אמונות תפלות שלפיהן חתולים מפיצים מחלות], אך למעשה החתולים היו דווקא אלו שטרפו את העכברושים שבאמצעותם התפשטה המחלה.

(מעובד על פי א' בראון-אפל, נ' דאוד וד' לויין-זמיר, **קידום בריאות – מתאוריה למעשה**, דיונון, 2016, עמ' 20–21)

מקור ב

מניין השנים מהולדתו המבורכת של בן הא-לוהים [ישו] כבר הגיע לאלף שלוש מאות ארבעים ושמונה כאשר לעיר המהוללה פירנצה, היפה יותר מכל עיר איטלקית אחרת, הגיעה המגפה הקטלנית, שאולי באה בהשפעת גרמי השמיים, ואולי א-לוהים עצמו הוא ששילחה בצדק וברוב כעסו בבני התמותה, להענישנו על מעשי העוול שלנו. המגפה פרצה כבר כמה שנים קודם בארצות המזרח... ולא הועילו נגדה שום עצה נבונה ואף לא אחת מהתקנות שתיקנו בני האדם.

(ג'ובאני בוקאצ'ו, **דקאמרון**, תרגום: ג' שילוני, 2000, עמ' 29)

המגפה השחורה נחשבת לאחד מאירועי המעבר בין ימי הביניים לעת החדשה.

על פי כל אחד מן הקטעים, **הציגו** תגובה אחת על המגפה, שמבטאת תפיסה אופיינית לימי הביניים (סך הכול – שתי תגובות).

על פי הקטע הראשון, **הציגו** שתי תגובות על המגפה, שמבטאות מעבר לעת חדשה.

על פי המאמר "עידן הנאורות – ניפוץ אלילי האמונה הנוצרית", **הציגו** השפעה אחת של התפתחות המדע על האמונה הדתית של הנוצרים באירופה.

(14 נקודות)

ב. על פי הפרק "הסתגלות המחשבה", **הסבירו** מדוע זמן רב התעלמו רוב בני אירופה מקיומו של העולם החדש.

על פי פרק זה, **הסבירו** מדוע גילוי אמריקה נחשב לגורם שהקל את כניסתן של תפיסות עולם חדשות לעולם המחשבה האירופי.

(8 נקודות)

ג. על פי הפרק "מלחמת האנציקלופדיה", **הציגו** את דעתו של דידרו בנוגע לתרומה של האנציקלופדיה לשיפור החברה.

הציגו שני אמצעים שנקטו מתנגדי הנאורות כדי לבלום את הפצת הרעיונות שבהם דגלו עורכי האנציקלופדיה.

הסבירו כיצד הצליחו עורכי האנציקלופדיה להעביר את המסרים של הנאורות גם בנושאים שהיו רגישים מבחינה דתית.

(12 נקודות)

פרק שני

ענו על שאלה אחת מן השאלות 13–15 בפרק השני (16 נקודות).

13. הרנסנס וההומניזם

על פי הפרק "מהי מהות הרנסנס" בעיבודו של מיכאל הרסגור, משמעות המילה רנסנס היא "חידוש ולידה מחדש".
הסבירו את היחס המורכב של אנשי הרנסנס כלפי התקופות שקדמו להם, כפי שהוא בא לידי ביטוי בשם שבו כינו את תקופתם.
 במאמר "חברת הרנסנס והתרבות ההומניסטית" מצוטט מכתבו של מקיאוולי בנוגע לרחשי ליבו כלפי התקופה הקלסית.
 על פי המאמר, **הציגו** שלושה ממאפייני ההומניזם הבאים לידי ביטוי במכתב זה.

14. המהפכה האמריקנית והקיום היהודי בארצות הברית

במאי 1776 הכריזו מנהיגי המושבות האמריקניות על יום של עצרות, תפילות ותעניות לכלל המתיישבים באמריקה הצפונית.
 לפניכם תפילה שחברה בבית הכנסת "שארית ישראל" בניו יורק בעקבות הכרזה זו.

ה' אלוקיננו... אם טוב בעיניך, תן בליבו של מלכנו ואדוננו ג'ורג' השלישי, ובליבם של יועציו, נסיכיו ומשרתיו, להסיר את חרון אפם הקשה מעל אמריקה הצפונית. ולוואי שתחריב את מכוונות הרשע של אויבינו ותבוא רעתם על ראשיהם שלהם.
 (מובא אצל ח"ר דיינר, **יהודי ארצות הברית 1654–2000**, מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, 2015, עמ' 46)

על פי הנושא "המהפכה האמריקנית – מלחמת העצמאות (1775–1781)", **הציגו** שתי מטרות שונות למלחמת העצמאות האמריקנית, כפי שהגדירו אותן קבוצות מתיישבים שונות.
 על פי התפילה שבקטע, **הציגו** את היחס המורכב של יהודי צפון אמריקה לבריטניה.
הסבירו מה אפשר ללמוד מתפילה זו בנוגע להשתלבותם של יהודי צפון אמריקה במושבות.
 על פי המאמר "הקיום היהודי בארצות הברית", **הציגו** שני אתגרים שניצבו לפני היהודים בארצות הברית לאורך השנים.

15. המהפכה הצרפתית

על פי הפרק "המהפכה הצרפתית – מהלך האירועים", **הציגו** שני אירועים מרכזיים במהפכה הצרפתית.
 בנוגע לכל אחד מן האירועים שהצגתם, **הסבירו** מדוע לדעתכם אירוע זה מרכזי וחשוב להבנת המהפכה (סך הכול – שני הסברים).
 על פי הפרק "נפוליאון כיורש המהפכה הצרפתית וכמחסלה", מצד אחד המשיך נפוליאון את המהפכה הצרפתית, ומצד אחר סטה ממנה ופגע בהישגיה.
הסבירו כל אחד מן הטיעונים בקביעה זו, ובססו את דבריכם באמצעות דוגמה (סך הכול – שתי דוגמאות).

נושא 4 – היסטוריה וטכנולוגיה

פרק ראשון

ענו על שאלה אחת מן השאלות 16–17 בפרק הראשון (34 נקודות).

16. התפתחות הדפוס בראשית העת החדשה

לפניכם קטע ממאמר העוסק במהפכת הדפוס במזרח התיכון. קראו אותו, וענו על השאלות שאחריו.

מה גרם לדחייה בכניסת הדפוס למזרח התיכון במשך תקופה כה ארוכה? ההסברים המוצעים לכך באחרונה קשורים בעיקר להיבט התרבותי. חוקרים מציינים שחברות אסלאמיות העדיפו מאז ומעולם תקשורת בעל פה על פני תקשורת בכתב. הדבר נכון לא רק בנוגע לקשרים בין־אישיים, אלא גם בנוגע להעברת מידע או ידע מכל סוג שהוא – דתי או חילוני – שימורו והנחלתו מדור לדור. הגישה התרבותית הרווחת בחברות אלה הייתה כי הדרך הטובה ביותר להעביר תוכן של כתבים – הן כתבי קודש הן ספרי משפט, ספרות ושירה – היא על ידי קריאתם בקול. המדיום [הכללי] הכתוב היה, אפוא, מְשֻׁנֵּי למדיום המדובר... קשרי השלטון עם נתיניו, השיח של הרועים הרוחניים עם צאן מרעיתם, והעברת מידע בתוך החברה עצמה – התנהלו כולם באפיקים בעל פה. החלוקה בין שימור ידע בכתב להעברתו בעל פה, בין מעטים בחברה היודעים לקרוא ובין הרוב שאיננו יודע לקרוא – הייתה מקובלת בחברה ונחשבה לסדר הנכון והטבעי שאיננו מצריך שינוי. נהפוך הוא – סטייה ממנו נחשבה לערעור סדרי בראשית.

(מעובד על פי ע' איילון, "האם הייתה מהפכת דפוס במזרח התיכון?", זמנים 112, 2010, עמ' 52)

א. על פי הקטע, הסבירו את הסיבה לדחייה בכניסת הדפוס לארצות האסלאם.

על פי המאמר "ערבית ועברית", הסבירו סיבה נוספת לדחייה זו.

הסבירו כיצד הכניסה המאוחרת של הדפוס לארצות האסלאם השפיעה על ההתפתחות התרבותית בארצות אלו

(סך הכול – הסבר אחד).

(12 נקודות)

ב. על פי המאמר "האדם הקורא, האדם הפוליטי", לידתו של "האדם הקורא" הובילה מצד אחד לגיבוש של קהילות פוליטיות,

ומצד אחר היא גם אפשרה תהליך של פירוק מסגרות.

הסבירו את שני הטענות המנוגדות בקביעה זו.

בנוגע לכל טיעון, הציגו דוגמה אחת מן המאמר המבססת אותו (סך הכול – שתי דוגמאות).

(12 נקודות)

ג. על פי המאמר "פשקווילים ומודעות קיר בחברה החרדית", הציגו מה הם פשקווילים, והסבירו כיצד הם קשורים למהפכת

הדפוס.

הציגו שתי סיבות שבגללן נהפכו הפשקווילים לכלי מרכזי במאבקים בין קבוצות ב"יישוב הישן" בירושלים.

(10 נקודות)

17. תולדות הספנות וטבע המלחמות

א.

על פי הנושא "מבוא להיסטוריה ותקשורת", הציגו הבדל אחד בין עבודתו של ההיסטוריון ובין עבודתו של הארכאולוג. על פי המאמר "משוטים ומפרשים" מאת מאיר שש, הסבירו מדוע ההיסטוריון או הארכאולוג בני ימינו מתקשים בבואם לחקור את תולדות הספנות.

הציגו נתון אחד שמקל על ההיסטוריון או על הארכאולוג בני ימינו לחקור את תולדות הספנות. (12 נקודות)

ב.

עיינו במקור שלפניכם, העוסק בלוחמה הימית בתקופת הקלסית, וענו על השאלות שאחריו.

לוחמה בים בתקופה הקלאסית הייתה עניין פשוט למדי. שני ציים של אוניות מלחמה, שמספרן הגיע לפעמים למאות, היו נערכים זה מול זה סמוך לרצועת חוף כלשהי ותוקפים. האוניות ניסו לנגח זו את זו באיל הארד שלהן, או לפחות לרסק את שורות המשוטים של אוניית האויב בצידה האחד (ובתוך כך למחוץ את רוב החותרים), ואז שבו ונגחו את האונייה הפגועה מן הירכתיים. אבל לא פעם עמדו האוניות צמודות זו לצד זו וחיללהן נלחמו אלה באלה על סיפונה של אחת מהן.

(ג' דאייר, ההיסטוריה הקצרה של המלחמה, תכלת הוצאה לאור, 2023, עמ' 85–86)

על פי הקטע, הציגו נקודת דמיון אחת בין הלוחמה הימית בתקופה הקלסית ובין לוחמת הפלנקס היבשתית, שעליה למדתם במאמר "הפלנקס" (עמ' 113 במקראה).

על פי המאמר "משוטים ומפרשים", במהלך המאה ה-18 החלו להשתמש במלחמות בכלי השיט "קטש התותחים". ציינו יתרון אחד בשימוש בכלי שיט זה, והסבירו חיסרון אחד בשימוש בו.

(10 נקודות)

ג.

על פי המאמר "על טבע המלחמות" מאת עופר ארליך, הציגו שתיים מן התכונות אשר נדרשות כדי לנצח במלחמה. על פי המאמר, אפשר לסיים מלחמות בשתי דרכים: התשה או הכרעה. בחרו באחת מן הדרכים האלה, וציינו את בחירתכם. הציגו יתרון אחד וחסרון אחד בדרך שבה בחרתם.

(12 נקודות)

פרק שני

ענו על שאלה אחת מן השאלות 18–20 בפרק השני (16 נקודות).

18. הגניזה הקהירית והספר העברי בימי הביניים

על פי המאמר "הגניזה הקהירית", הסבירו מדוע השתמרו מסמכי הגניזה שנים רבות.

הציגו את התרומה של הגניזה הקהירית לחקר ההיסטוריה היהודית בימי הביניים.

על פי המאמר "הספר העברי בימי הביניים", הסבירו מדוע תפוקת הספרים העבריים שהודפסו הייתה גדולה באופן יחסי, לעומת

תפוקת הספרים שהודפסו בסביבה הנוצרית שבה חיו היהודים.

הסבירו מדוע, למרות זאת, הקודקס של הספרות העברית מלפני עידן הדפוס מוכר לנו פחות מן הקודקס של הספרות היוונית והלטינית.

19. על פי המאמר "התנאים להתפתחות המדינה המודרנית" מאת הילי זמורה, ציינו שני מאפיינים של השיטה הפיאודלית, וצינו

שני מאפיינים של המדינה המודרנית.

במאמר "הדינמיקה: מלחמה, מסים וצבא" מאת הילי זמורה, המחבר טוען כי "מלחמה מסוג חדש – כרונית, תמידית כמעט – האיצה את תהליך ההתפוררות של השיטה הפיאודלית במערב אירופה".*

הסבירו כיצד התמודדו השליטים עם מצב זה של מלחמה כרונית.

הסבירו כיצד תרמה התמודדות זו להתפוררות הפיאודליזם.

20. על פי המאמר "ראשית האלפבית", הסבירו מדוע שיטת הכתיבה האלפביתית אפשרה לראשונה לאנשים רבים – בני שכבות

חברתיות שונות – ללמוד בקלות קרוא וכתוב, לעומת השיטות שהיו קודם לכן.

על פי המאמר "מלאכת הכתיבה – מעשה הכתיבה: המצעים, השיטות והכותבים בעת העתיקה", הציגו הוכחה מן התנ"ך

שהכתיבה הייתה עניין רגיל ומקובל בישראל בעת העתיקה.

לפניכם רשימה של מצעים ששימשו לכתיבה: לוח אבן, חרס, פפירוס.

בנוגע לכל אחד מן המצעים, ציינו אותו ואת החיסרון בשימוש בו (סך הכול – שלושה חסרונות).

* ה' זמורה, על סף העת החדשה: אירופה 1350–1600, כרך ה, יחידה 9, האוניברסיטה הפתוחה, 2014, עמ' 19.

נושא 5 – הודו, סין, יפן – ציוויליזציות בעבר העתיק ובמפגש עם העולם המודרני

פרק ראשון

ענו על אחת מן השאלות 21–22 בפרק הראשון (34 נקודות).

21. אימפריאליזם בארצות אסיה באמצע המאה ה-19

במחצית השנייה של המאה ה-19 התרחשו בהודו, בסין וביפן תהליכים חשובים.

לפניכם קטע מהצהרת המלכה ויקטוריה בנובמבר 1858 על שינוי בניהול של הודו. קראו את הקטע, וענו על השאלות שאחריו.

הואיל ומסיבות כבדות משקל החלטנו לקבל עלינו את הממשל על השטחים בהודו, שקודם לכן ניהלה אותם עבורנו חברת הודו המזרחית הנכבדה, אנו קוראים בזאת לכל נתינינו להיכנע לסמכותו של מי שמונה למשול על השטחים האלה, בשמנו ומטעמנו...

אנו מודיעים בזאת לנסיכי הודו הילידים כי כל ההסכמים וההתקשרויות בינם ובין חברת הודו המזרחית הנכבדה מקובלים עלינו ויישמרו בקפדנות, ואנו מצפים לכך גם מהם.

איננו מעוניינים להגדיל את רכושנו הטריטוריאלי הנוכחי...

אנו רואים את עצמנו כבולים לילידי השטחים ההודיים שלנו באותן ההתחייבויות שאנו חייבים כלפי כל שאר נתינינו, ואת ההתחייבות הללו נמלא בנאמנות...

אנו רוצים גם כי נתינינו מכל גזע או אמונה יתקבלו ללא משוא פנים לתפקידים בשירותנו...

אנו מקוננים עמוקות על הרעות אשר הובאו על הודו בשל מעשיהם של אנשים שאפתניים אשר הונו את בני ארצם באמצעות דיווחים כוזבים והובילו אותם למרד גלוי. הוכחנו את כוחנו על ידי דיכוי המרד הזה בשטח. אנו רוצים להביע את רחמינו באמצעות מתן חנינה לאלה שביצעו עבירות מתוך הטעיה, אך מעוניינים עתה לחזור למלא את חובותיהם בדרך הישר.

כאשר, בברכת ההשגחה, תוחזר השלווה הפנימית, חובתנו היא לעורר את התעשייה של הודו, לקדם עבודות שיש בהן תועלת ושיפור ולנהל את ממשלת הודו לטובת כל נתינינו התושבים בה. בשגשוגם יהיה כוחנו, בשביעות רצונם ביטחוננו, ובתודתם נראה את גמולנו הטוב ביותר.

(מעובד על פי הצהרת המלכה ויקטוריה לנסיכים, לראשי השבטים ולתושבי הודו, 1 בנובמבר 1858)

א. הצהרת המלכה ויקטוריה בנובמבר 1858 הייתה נקודת מפנה בשליטה של בריטניה בהודו.

על פי הקטע, **הציגו** את השינוי בניהול של הודו.

המלכה ויקטוריה דיברה בהצהרתה על המרד שפרץ בהודו.

על פי הפרק "הודו בתחילת העת החדשה", הסבירו מדוע גרם המרד לשינוי בניהולה של הודו.

על פי הקטע, **הציגו** שתיים מן ההבטחות של המלכה ויקטוריה לתושבי הודו.

(10 נקודות)

ב. החוזה שנחתם בין יפן לארצות הברית בשנת 1858 השלים את פתיחתה של יפן למערב.

על פי הפרק "המערב פותח את שערי יפן", **הציגו** שלושה מסעיפי ההסכם.

הסבירו מדוע חתמה יפן על הסכם זה למרות התנגדותה העקרונית לקשרים עם המערב.

הסבירו כיצד תוצאה אחת של ההסכם הובילה לחיזוק הקשרים של יפן עם המערב.

(12 נקודות)

ג. חוזה טיינג'ין נחתם בסין בשנת 1858 בין סין ובין מעצמות המערב.

על פי הפרק "סין: האימפריאליזם והמפגש עם המערב", **הציגו** שלושה מסעיפי ההסכם.

הסבירו כיצד הסכם זה מבטא את יחסו העקרוני של המערב כלפי סין.

ההסכם נחתם במהלך מרד הטאיפינג שפרץ בסין באמצע המאה ה-19.

הציגו הסבר לקשר אפשרי בין המרד ובין ההסכם, ו**נמקו** את תשובתכם על סמך אירועים היסטוריים.

(12 נקודות)

22. לאומיות באסיה

א.

קראו את מילות הפתיחה של החוקה שהוכרזה ביפן בתקופת הרסטורציה של מייג'י (1859), וענו על השאלות שאחריו.

אני - שבזכות אבותיי המהוללים ירשתי את תפקיד הקיסר בשושלת הנצחית והבלתי מנוקת... מחוקק בזאת... חוקה, המבהירה את העקרונות שעל פיהם אנהג ושעל פיהם ינהגו יורשיי, נתיניי ויורשי נתיניי לעד. ירשתי מאבותיי הקיסרים את הסמכות העליונה לשלוט במדינה ואוריש את הסמכות הזאת לצאצאיי... אני מכריז בזאת שאכבד את זכויותיהם ואת ביטחון רכושם של הנתינים שלי ואגן על זכויות אלה, כך שנתניי יוכלו ליהנות מהן ללא הפרעה במסגרת החוקה והחוקים... השרים שלי יהיו אחראים בשמי על ביצוע החוקה, והנתינים שלי בהווה ובעתיד יצייתו לה תמיד.

(ב' שילוני, יפן המודרנית, הוצאת שוקן, נספח 1, עמ' 335)

על פי הפרק "הרסטורציה של מייג'י", הציגו שני צעדים שנקט המשטר ביפן כדי לבסס את מעמד הקיסר.

על פי הקטע, הציגו שני נימוקים שנועדו לבסס את מעמדו של הקיסר.

אפשר לראות במילות הפתיחה של החוקה ביטוי לתפיסה ששאפה לשלב בין רוח יפנית מסורתית ובין מודרנה ולמידה מן המערב.

הסבירו כיצד שני חלקיה של תפיסה זו באים לידי ביטוי בקטע.

(12 נקודות)

ב.

קראו את דברי הפתיחה של החוקה החדשה שהוכרזה ביפן לאחר מלחמת העולם השנייה, וענו על השאלות שאחריו.

אנו, בני העם היפני, הפועלים באמצעות נציגינו שנבחרו באופן חוקי לפרלמנט, נחושים בדעתנו להבטיח לעצמנו ולדורות הבאים את פירות השלום ושיתוף הפעולה עם שאר האומות ואת ברכת החירות בכל הארץ הזאת, ונחרצים למנוע את האפשרות שבגלל מעשי הממשלה יחזרו אלינו אימי המלחמה - מכריזים כי הריבונות שייכת לעם וקובעים בזאת את החוקה. השלטון הוא פיקדון יקר של העם, השואב את כוחו מן העם, מופעל על ידי נציגי העם, ונועד למען טובת העם... אנו משתוקקים לתפוס מקום מכובד בקהילה הבין-לאומית השוחרת שלום והשואפת לסלק מן העולם את הרוזנות, העבדות, הדיכוי וחוסר הסובלנות. אנו מכירים בזכותן של כל האומות לחיות בשלום, חופשיות מפחד וממחסור...

אנו, בני העם היפני, נשבעים, בשם הכבוד הלאומי שלנו, לחתור בכל מאודנו להגשמת האידיאלים הנשגבים הללו.

(ב' שילוני, יפן המודרנית, הוצאת שוקן, נספח 2, עמ' 341)

על פי הקטע, צינו מיהו הריבון ביפן.

על פי הקטע, הציגו שתי שאיפות מרכזיות של יפן לאחר מלחמת העולם השנייה.

החוקה החדשה שהוכרזה ביפן אחרי מלחמת העולם השנייה (בקטע המקור) נכפתה עליה על ידי ארצות הברית, שרצתה לשנות את יפן מן היסוד.

על פי הפרק "המלחמה בסין והברית עם היטלר", הציגו שתי החלטות של ממשלת יפן שהובילו להפיכתה למדינה לאומנית ומנודה על ידי מדינות המערב.

(12 נקודות)

ג.

מלחמות עולם בשילוב גורמי פנים הובילו לכינון משטר חדש בהודו בשנות הארבעים של המאה ה-20.

על פי הפרק "הודו בין מלחמות וצמיחת הלאומיות בהודו", הציגו שני גורמים שהובילו להחלטה של בריטניה לסיים את שלטונה בהודו לאחר מלחמת העולם השנייה.

הציגו את תוכנית החלוקה שעליה החליטה ממשלת בריטניה בשנת 1947.

הציגו שתי השפעות של התוכנית על חיי התושבים באזור.

(10 נקודות)

פרק שני

ענו על אחת מן השאלות 23–25 בפרק השני (16 נקודות).

23. המרחב הלשוני והמרחב הגאוגרפי

מאז ומעולם הייתה השפה הן כוח מאחד הן כוח מפריד.

בחרו בשתיים מן הארצות שלמדתם עליהן: הודו, סין, יפן, וציינו אותן.

על פי יחידת המבוא על הודו וסין או על פי הפרק "יפן עד אמצע המאה התשע עשרה", **הסבירו** את הטענה שבפתיח בנוגע

לכל אחת מן הארצות שבחרתם.

גם למבנה הגאוגרפי של מדינות מזרח אסיה הייתה השפעה רבה לאורך ההיסטוריה.

הסבירו כיצד השפיע המרחב הגאוגרפי על חיי התושבים באחת מן הארצות האלה: הודו, סין או יפן.

24. יהודים בהודו

היהודים בהודו בעת החדשה היו שייכים לאחת משלוש הקבוצות האלה: "בני ישראל", יהודי קוצ'ין ויהודים מהגרים מעיראק,

פרס ותימן.

על פי הפרק "יהודים ויהדות בהודו", **ציינו שני** מאפיינים ייחודיים של קהילת "בני ישראל".

הסבירו ממה נבעו מאפיינים אלה.

הציגו את השפעת המפגש עם שתי הקבוצות האחרות על קהילת "בני ישראל".

פרחה ששון הייתה יהודייה הודית ממוצא עיראקי. **הציגו שתיים** מפעולותיה.

25. מלחמת העולם השנייה במזרח אסיה

על פי המאמר "סכסוך שחרץ גורלה של יבשת", אפשר לייחס למלחמת סין–יפן השנייה את הכינוי "יריית הפתיחה של המלחמה

העולמית".

על פי המאמר, **הציגו שני** נימוקים של מחבר המאמר לקביעה זו.

ציינו אירוע נוסף שאפשר לייחס לו את הכינוי "יריית הפתיחה של המלחמה העולמית".

מחבר המאמר קובע ארבעה שלבים במלחמת סין–יפן השנייה, כדי להסביר את מהלכה ואת אורכה. **בחרו** בשלב אחד במלחמה,

וציינו את השנים שבהן התרחש.

הביעו את דעתכם, האם בשלב שבחרתם המהירות א ההאטה בלחימה הושפעו מן המצב בעולם?

בססו את תשובתכם על עובדות היסטוריות.

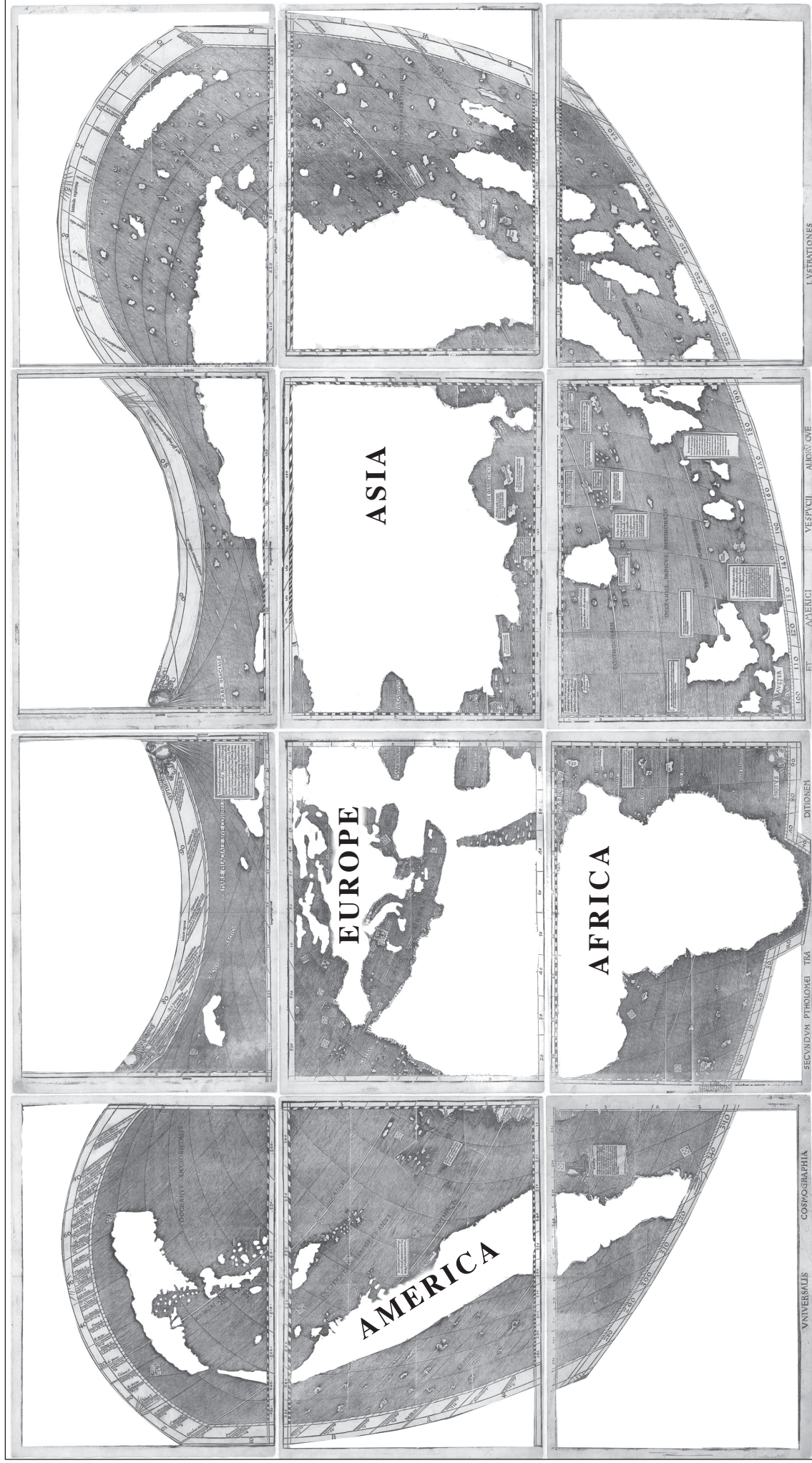
בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח לשאלה 11

(בנושא 3 – עליית המערב)

עיבוד למפת העולם שהודפסה בשנת 1507

מעובד על פי מפת העולם של מרטין ולדזמילר, 1507, ויקימדיה קומונס.